

• **e-BOOK** •

SZEKSZÁRDI SZOCIÁLIS MŰHELYTANULMÁNYOK

1.

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

Horváth Péter:

A komplex rehabilitáció társadalmi és szemléleti alapjai

Nagy Janka Teodóra:

Komplex-e az esélyegyenlőség jogi szabályozása Magyarországon?

Sima Ferenc:

Orvosi rehabilitációs alapok

Farkasné Jakab Eszter-Mészáros Andrea:

*A komplex rehabilitáció innovációs lehetősége:
a szociális rehabilitáció*

Adorján Zsuzsanna Ilona:

A pszichológiai rehabilitáció

Petróczi Ferenc:

A pedagógiai rehabilitáció paradigmaváltási esélyei

Szellő János:

A foglalkozási rehabilitáció és a diagnosztikai eljárások

PTE IGYK

SZOCIÁLIS MUNKA ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

SZEKSZÁRD

2011

PTE IGYK
Pécsi Tudományegyetem
Illyés Gyula Kar

SZEKSZÁRDI SZOCIÁLIS MŰHELYTANULMÁNYOK

1.

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

(Szerkesztette: Nagy Janka Teodóra-Farkasné Jakab Eszter)

PTE IGYK
SZOCIÁLIS MUNKA ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET
SZEKSZÁRD
2011

PTE IGYK
Pécsi Tudományegyetem
Illyés Gyula Kar

Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva.
A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható,
elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel,
azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Sorozatszerkesztő:
Nagy Janka Teodóra

Szerzők:
Adorján Zsuzsanna Ilona
Farkasné Jakab Eszter
Horváth Péter
Mészáros Andrea
Nagy Janka Teodóra
Petróczi Ferenc
Sima Ferenc
Szellő János

Fedélterv:
Sárközi Gabriella

ISSN 2063-1448

ISBN 978-963-7305-41-2

© (szerzői jog) Szerzők 2011

© Szerkesztők 2011

A kiadvány a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány
által kiírt „Foglalkozási rehabilitációs témájú, felsőfokú szakirányú továbbképzési szakon
tanuló hallgatók költségtérítésének támogatása” pályázat támogatásával készült.

Kiadja: Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar
Felelős kiadó: Dr. Horváth Béla dékán
Nyomda: Szent László TISZK Nyomdája
Vezető: Vida Lajos

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	11
--------------	----

HORVÁTH PÉTER

A KOMPLEX REHABILITÁCIÓ TÁRSADALMI ÉS SZEMLÉLETI ALAPJAI	13
1. A komplex rehabilitáció alapfogalmai: a fogyatékoság	13
1.1. A komplex rehabilitáció társadalompolitikai indokoltsága.....	13
1.2. A komplex rehabilitáció célcsoportja: a fogyatékos és a megváltozott munkaképességű személy.....	15
1.3. A célcsoport megjelölésére használt fogalom	15
1.4. A fogyatékos emberek nem alkotnak homogén csoportot.....	16
1.5. A fogyatékoság fogalmának értelmezése az FNO alapján	17
1.6. A komplex rehabilitáció konkrét célcsoportja	23
2. A komplex rehabilitáció alapfogalmai: a munkaképesség megváltozása	25
2.1. Mit a különbség a munkavégzési és a munkavállalási képesség között?.....	25
2.2. A veszélyezett fogyatékoságról és a munkaképesség baleset vagy betegség következtében történő megváltozásáról	26
2.3. A megváltozott munkaképesség ILO-definíciója.....	27
3. A rehabilitáció komplex megközelítéséről	30
3.1. A rehabilitáció definíciója fogyatékoságpolitikai dokumentumokban és jogszabályokban	30
3.2. A rehabilitációs területek és azok csoportosítása	31
3.3. Az ügyfél útja a komplex rehabilitációs folyamatban	34
3.4. A komplex rehabilitáció céljáról és értékeiről.....	37
3.5. A rehabilitáció az egyezményben és az Országos Fogyatékosügyi Programban	38
3.6. A komplex rehabilitáció helye a fogyatékoságügyi politikában	40
3.7. Néhány további lényeges fogalom definíciója.....	41
4. A komplex rehabilitációs mentor helye a komplex rehabilitációs folyamatban.....	42
4.1. A rehabilitációs mentor munkaköre	42
4.2. A rehabilitációs mentori munkakörhöz elismert iskolai végzettségekről, valamint a képzési lehetőségekről	45
4.3. Egyéb rehabilitációs munkakörökről	47
5. Alapismeretek a komplex rehabilitáció folyamatáról	50
5.1. A munkaképesség és a fogyatékoság minősítése, felmérése.....	50
5.2. A rehabilitációs megállapodás	51
5.3. Az egyénre szabott komplex rehabilitációs terv	52
5.4. Az egyes rehabilitációs szolgáltatások összekapcsolása és nyújtása	52
5.5. A foglalkoztatás színtereiről	53
6. Alapismeretek a rehabilitáció egyes területeiről.....	55
6.1. Az egészségügyi rehabilitációról	55
6.2. A (látássérültek) elemi rehabilitációjáról	55
6.3. A mentálhigiénés rehabilitációról.....	56
6.4. A szociális rehabilitációról	56
6.5. A képzési rehabilitációról	57

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

6.6.	A foglalkozási rehabilitációról.....	58
6.7.1.	A fizikai környezet, illetve a szolgáltatás egyenlő esélyű hozzáférhetőségéről.....	58
6.7.2.	A magyar jelnyelvről és egyéb speciális kommunikációs rendszerekről.....	61
6.8.	A cselekvőképesség és a munkaképesség összefüggéseiről.....	62
7.	Tájékoztató segítő információk a komplex rehabilitáció területéről.....	65
7.1.	A jogszabályok keresése és a fontosabb jogszabályok jegyzéke.....	65
7.1.1.	A fogyatékosügy általános, átfogó szabályozása.....	66
7.1.2.	A komplex rehabilitáció általános, átfogó szabályozása.....	67
7.1.3.	Az egészségügyi rehabilitációval összefüggő szabályozások.....	67
7.1.4.	A szociális rehabilitációval összefüggő szabályozások.....	67
7.1.5.	A képzési rehabilitációval összefüggő szabályozások.....	68
7.1.6.	A foglalkozási rehabilitációval összefüggő szabályozások.....	68
7.1.7.	Az egyenlő esélyű hozzáféréssel összefüggő szabályozások.....	69
7.1.8.	A foglalkoztatás ösztönzésével összefüggő szabályozások.....	69
7.1.9.	Az akkreditált szervezetnél történő foglalkoztatással összefüggő szabályozások:.....	69
7.1.10.	A szociális foglalkoztatással összefüggő szabályozások.....	70
7.2.	Tájékoztató a világhálón és a fontosabb honlapok jegyzéke.....	70
7.2.1.	A fogyatékosügy fontosabb honlapjai.....	71
7.2.2.	Fogyatékosügyi érdekvédelmi szervezetek fontosabb honlapja:.....	71
7.2.3.	Fogyatékosügyi szolgáltató szervezetek, munkáltatói szövetségek fontosabb honlapja.....	72
7.2.4.	Fogyatékosügyi pályázatát végző fontosabb szervezetek honlapjai.....	72
7.2.5.	A megváltozott munkaképesség, fogyatékoság minősítése.....	72
7.2.6.	Az egészségügyi rehabilitáció néhány honlapja.....	73
7.2.7.	A látássérültek elemi rehabilitációjában közreműködő szervezetek honlapjai.....	73
7.2.8.	A foglalkozási (képzési) rehabilitáció néhány honlapja.....	73
7.2.9.	Az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó szervezetek honlapjai.....	73
7.3.	A tanegység teljesítéséhez szükséges kötelező irodalom.....	74
7.4.	Ajánlott irodalom.....	74
7.5.	Fontosabb folyóiratok és folyóiratcikkek.....	78
7.6.	További rendkívül színvonalas, korszerű jegyzet, szöveggyűjtemény, illetve oktatási célra készült film érhető el az alábbi honlapon.....	79

NAGY JANKA TEODÓRA

KOMPLEX-E AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG

JOGI SZABÁLYOZÁSA MAGYARORSZÁGON?.....	81
1. Alapfogalmak az esélyegyenlőséggel összefüggő jogok köréből.....	82
1.1. A fogyatékos személyek jogai és az emberi jogok generációi.....	82
1.2. Egyenlőség, jogegyenlőség, esélyegyenlőség.....	83
1.3. Esélyegyenlősítő jogalkotás.....	84
2. Az esélyegyenlőségi jog nemzetközi dokumentumai.....	86
3. Az esélyegyenlőségi jog hazai forrásai.....	90
4. Az esélyegyenlőségi hazai ellátó- és intézményrendszere.....	99

DR. SIMA FERENC

ORVOSI REHABILITÁCIÓS ALAPOK.....

1. Általános ismeretek.....	111
1.1. Alapfogalmak WHO szerinti meghatározásban.....	111
1.2. Prevenció és rehabilitáció.....	112
1.3. A rehabilitációs igény.....	112
1.4. A rehabilitáció folyamata.....	113

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

1.5.	A rehabilitáció szinterei	114
1.6.	A társadalmi környezet hatása a rokkantságra.....	114
1.7.	A rehabilitációs team.....	115
2.	A reumatológiai betegek rehabilitációja	115
2.1.	Degeneratív megbetegedések	115
2.2.	Gyulladásos, autoimmun reumatológiai kórképek	116
2.3.	Az osteoporosis rehabilitációja.....	116
2.4.	A juvenilis krónikus arthritis rehabilitációja	117
3.	Ideggyógyászati rehabilitáció.....	117
3.1.	Stroke utáni rehabilitáció	117
3.2.	A súlyos agysérültek rehabilitációja	118
3.3.	Gerincsérültek rehabilitációja.....	119
3.4.	Cerebral pareticus betegek rehabilitációja.....	120
4.	Gyermekkor	121
4.1.	Leukémiás és daganatos betegségek.....	121
4.2.	Gyermekbelgyógyászati kórképek	122
5.	Belgyógyászati betegségek	123
5.1.	Kardiológiai rehabilitáció.....	123
5.2.	Cukorbeteg rehabilitációja.....	123
5.3.	Vesebetegek rehabilitációja	124
5.4.	Légzésrehabilitáció	125
6.	Baleseti sérültek és ortopédiai betegek rehabilitációja	125
7.	Amputált betegek ellátása.....	126
8.	Daganatos betegek rehabilitációja.....	127
9.	Időskorúak rehabilitációja.....	128

FARKASNÉ JAKAB ESZTER – MÉSZÁROS ANDREA A KOMPLEX REHABILITÁCIÓ INNOVÁCIÓS LEHETŐSÉGE:

A SZOCIÁLIS REHABILITÁCIÓ	131
1. Bevezetés	131
2. A szociális rehabilitáció értelmezése, helye a komplex rehabilitációban.....	132
3. A szociális rehabilitáció területei.....	133
4. A szociális rehabilitáció szereplői	135
4.1. A segítő, a mentor	135
4.1.1. Szükséges ismeretek a szociális rehabilitáció során	135
4.1.2. Szükséges készségek a segítő munkájához.....	137
4.2. A megváltozott munkaképességű kliens	138
5. A szociális rehabilitáció alapelvei	139
6. Megfelelő támogatás kiválasztása	142
7. Szociális rehabilitáció gyakorlata a Kék Madár Alapítványnál.....	145
7.1. A Kék Madár Alapítvány speciális munkaerő-piaci szolgáltatásai	145
7.2. Szociális rehabilitáció gyakorlata.....	145
7.2.1. Felmérés	146
7.2.2. Felkészítés	148

ADORJÁN ZSUZSANNA ILONA

A PSZICHOLÓGIAI REHABILITÁCIÓ	153
1. Bevezető.....	153
2. A pszichológiai rehabilitáció	154
3. Pszichológiai folyamatok, intervenciók a krónikus szomatikus betegséggel élők rehabilitációjában.....	157

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

3.1.	A rehabilitáció folyamán működő lelki folyamatok és jelenségek	157
3.1.1.	A beteg	157
3.1.2.	A hozzátartozók	159
3.1.3.	A szakemberek: az orvos és a gyógyító team többi tagja	159
3.1.4.	Sorstársak	159
3.2.	A krónikus betegséggel való megküzdés (coping)	159
3.3.	Főbb intervenciók lehetőségei	160
4.	A különböző sérült állapotok hatása a személyiség fejlődésére, intervenciók a rehabilitációban	163
5.	Mentális és viselkedési rendellenességek, rehabilitáció	169
5.1.	Oligofrénia, mentális retardáció	169
5.2.	Pszichiátriai betegségekben szenvedők rehabilitációja	169
6.	A komplex rehabilitációs mentor	179

PETRÓCZI FERENC

A PEDAGÓGIAI REHABILITÁCIÓ PARADIGMAVÁLTÁSI ESÉLYEI

1.	Bevezető	185
1.1.	Két mondat a tárgy értelmezéséhez és egy a tananyag használatához	185
1.2.	Mit nevezünk pedagógia rehabilitációnak?	185
1.3.	A pedagógiai rehabilitáció tartalmi elemei	186
2.	A pedagógiai rehabilitáció célja, kiinduló pontja	188
2.1.	A pedagógiai rehabilitáció társadalmi céljai	188
2.2.	Az FNO, mint kiindulópont	188
2.3.	A szakmai rehabilitáció háttere és ellentmondásai Magyarországon	190
2.4.	Nemzetközi megoldások és a magyar gyakorlat kialakulása	192
3.	A felnőttképzés kulcskérdései, funkciói és alanyai	194
3.1.	A felnőttkori pedagógiai rehabilitáció funkciói	194
3.2.	A pedagógiai rehabilitáció alapfeladatai és eszköztára	195
3.3.	A Székesfehérvári Képző Központ képzési rehabilitációs gyakorlata	197

SZELLŐ JÁNOS

FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓ ÉS DIAGNOSZTIKAI ELJÁRÁSOK

1.	Bevezetés a foglalkozási rehabilitáció alapjaiba	207
1.1.	A foglalkozási rehabilitáció jelentősége	207
1.2.	A fogyatékos személyek száma Magyarországon	209
1.3.	A foglalkozási rehabilitáció legfontosabb európai alapelvei	210
1.4.	Hátránykezelési koncepciók, stratégiák Európában	212
1.5.	Hátránykezelési koncepciók, stratégiák Magyarországon:	215
2.	A komplex rehabilitáció rendszere	218
2.1.	A komplex rehabilitáció célja	219
2.2.	A komplex rehabilitációval kapcsolatos alapkövetelményei, rendszerszerű működésének alapjai	221
2.3.	A komplex rehabilitáció minősítési rendszerének alapja az FNO:	223
2.4.	Rehabilitációs modellek Ausztriában, Németországban a diagnosztikai eljárás szempontjából	224
3.	A foglalkozási rehabilitáció intézményei Magyarországon	226
3.1.	A foglalkozási rehabilitációban közvetett módon résztvevő alapintézmények	226
3.2.	Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat intézményei	229
4.	A foglalkozási rehabilitáció megalapozása	231
4.1.	A megváltozott munkaképességű emberekkel való foglalkozás alapelvei	231
4.2.	Az ÁFSZ célcsoportjai	232
4.3.	Az ügyfél útja a foglalkozási rehabilitációban	233

A REHABILITÁCIÓ KOMPLEX SZEMLÉLETE

5.	A foglalkozási rehabilitáció folyamata	234
5.1.	Információk biztosítása	234
5.2.	Az ügyfelek megismerése	235
5.3.	A diagnózis készítés módszerei	238
5.4.	Tervkészítés, megállapodás megkötése	240
5.5.	Monitoring, értékelés	241
6.	Tanácsadók, mentorok feladatai	242
6.1.	A foglalkoztatási rehabilitációban közreműködő szakemberek körének, feladatainak meghatározása	243
6.2.	Módszerek, technikák számbavétele	244
6.3.	Mentorszolgáltatás	246

ELŐSZÓ

A komplex rehabilitáció fontosságát megfogalmazó nemzetközi és hazai társadalmi gyakorlat-, illetve szemléletváltozás generálta igényekre válaszként 2008 őszén került sor a PTE Illyés Gyula Főiskolai Kar és az Egészségtudományi Kar együttműködésében a *Komplex rehabilitációs mentor* szakirányú továbbképzés megalapítására, majd esztendővel később indítására is.

A nemzetközi gyakorlattal egyezően már a képzés kidolgozása is több szempontból „komplex” módon valósult meg: a képzési program a terület kiváló *elméleti és gyakorlati szakemberei közös* gondolkodásának eredményeként alakult, formálódott. A komplex rehabilitáció hangsúlyossá válása a gyakorlatban elkerülhetetlenné tette a rehabilitációs ismeretek komplex alapokra helyezését, az integrált ellátásokra épülő bővítését, az orvosi, foglalkozási, mentális/pszichológiai, képzési és szociális rehabilitációs ismeretek új típusú integrációját.

A képző szakemberek számára célkitűzésként fogalmazódott meg, hogy a résztvevők képessé váljanak az ember és társadalmi környezete közötti harmónia kialakítására és megőrzésére, a feszültségeket hordozó viszonyok, problémák megelőzésére, illetve azok szakszerű kezelésére, az egyén társadalomba történő integrálására/reintegrálására a komplex rehabilitáció kapcsán felmerülő lehetőségek felhasználásával, alkalmazásával. Emellett célként határozódott meg, hogy a képzésben résztvevők – korábban megszerzett ismereteikre, kompetenciáikra, készségeikre alapozva, azok fejlesztésével és bővítésével – képessé váljanak az igényeknek, a szükségleteknek, a komplex rehabilitáció szakmai feladatainak megfelelő hatékony szakmai munkára.

Egy képzés formálódása, alakulása – miként maga a professzionalizálódás is – hosszú, számos kérdést, problémát megfogalmazó folyamat. E tanulmánykötet szerzői gyógypedagógusként, jogásként, orvosként, szociális munkásként, pszichológusként, szociológusként és foglalkoztatási szakemberként a rehabilitáció legkülönbözőbb területéről érkeztek. Mégis egy közös gondolkodás, folyamatos párbeszéd részeseként szólnak tanulmányaikban a komplex rehabilitáció alapkérdéseiről, a komplex rehabilitáció egyes területeiről, a közös gondokról, problémákról. Bármely oldalról közelítve osztják meg azonban elképzeléseiket, tapasztalataikat, kétségeiket, összeköti őket a *rehabilitáció komplex szemlélete* és az a tény, hogy az általuk leírtak fókuszában mindig egy formálódó, alakuló professzió, a *komplex rehabilitációs mentor* áll.

A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány által kiírt „Foglalkozási rehabilitációs témájú, felsőfokú szakirányú továbbképzési szakon tanuló

A REHABILITÁCIÓ
KOMPLEX SZEMLÉLETE

hallgatók költségtérítésének támogatása” pályázat lehetőséget nyújtott az elmúlt három év képzésfejlesztése során felhalmozott tapasztalatok írásban történő összegzésére és publikálására.

A *Szekszárdi Szociális Műhely Tanulmányok* kiadványsorozatban most közreadott tanulmányok a *Komplex rehabilitációs mentor* képzésben kifejlesztett, több esetben a hallgatókkal közösen alakított – számos tanulmányban a hallgatók tapasztalatait, kutatási eredményeit is beépítő – tananyag részei.

E kötet a rehabilitáció komplex szemléletét hangsúlyozó törekvésekről készült, annak értékeit újrafogalmazó, 2010 nyarán készült pillanatfelvétel folyamatosan változó világunkban, amelynek eredményeit, kérdésfelvetéseit szívesen osztjuk meg a hallgatók, a szakemberek és a terület iránt érdeklődők legszélesebb körével!

Szekszárd, 2011. november 10.

A Szerkesztők